

Beszédes fajtanevek

A SZŐLŐFAJTA A MINŐSÉGI SZŐLŐTERMESZTÉS ALAPJA, ÍGY FELTÜNTETÉSE NEM HIÁNYOZHAT A LEGTÖBB BOROSCÍMKÉRŐL. KIEMELT SZEREPÉT MI SEM BIZONYÍTJA JOBBAN, HOGY MÉG A LEGKEVÉSBÉ SZŐLŐ- ÉS BORRAJONGÓ EMBEREK IS TUDNAK NÉHÁNY NEVET EMLÍTENI. A FAJTÁK JELENTŐSÉGÉT MUTATJA AZ IS, HOGY A NYELVÉSZEK „KÖZNEVESÜLÉSÜKKEL” INDOKOLJÁK A KISBETŰS HELYESÍRÁSUKAT. HANGSÚLYOZNI KELL, EZ UTÓBBIT A SZŐLÉSZEK RENDRE VITATJÁK. JELEN CIKKEMBEN A FAJTANEVEK KÖLTŐI, OKOS, NÉHA PEDIG HUMOROS VILÁGÁBA KALAUZOLOM ÖNÖKET – APRÓ SZELLEMI FELÜDÜLÉSKÉNT A KERTI MUNKÁK SÚRÚJÉBEN.

VARGA ZSUZSANNA

Nem tudom, Önök hogy vannak vele, de én szeretem, ha a megtanulandó nevek, jelzések többlet-információt is rejtenek. Ha már megjegyzem egy faj vagy fajta nevét, szeretem, ha a pusztán lexikális tudáson túl nyerek róla némi hasznos tudást is. Egyetem éveimben a latin nevek memorizálását nagyon megkönnyítette, ha megmagyarázták, mit is jelent az aktuális szóösszetétel. Ezt a praktikus szemléletemet

máig őrzöm, így a fajtarajongók azon táborát erősítem, akik a költői, pátosszal teli nevek helyett előnyben részesítik a „beszédes” fajtaneveket.

Már az ókori szakíróktól maradtak ránk emlékek a fajtaismeret témaköréből. Az általuk feltüntetett nevek azonban lényegében beazonosíthatatlanok, főként földrajzi neveket, vagyis a változatok származását takarják. Annyi biztosra vehető, hogy akkor is

feltűnést keltett a különleges íz, így sejthetjük, hogy muskotályos fajtáink ókori eredetűek. A nevekben még a bogyó mérete érdemelt külön említést, tehát a morfológiai jellegű névadás is több ezer éves hagyományokra tekint vissza.

A 19. századig, vagyis a filoxerávérszig őrületés kavalkád uralta a fajták világát. A szőlőt nem tiszta, hanem vegyes ültetvényekben termesztették. De az ültetvények fajtakavarodása képeződött le a nevek

Kozma Pálné muskotály

Petrezselyemlevelű chasselas

zúzavarosságában is. Szinonimák takartak egész fajtacsoportokat, de változatos névvel jelöltek homonimákat is. Előbbi a jól bevált név újrahaznosítását, egy-egy közös bélyeg vagy származás kiemelését jelentette. Utóbbi pedig történelmi borvidékeink változatos nyelvi és szőlőkultúráját, de hasonló értékítéletét (elvégre több helyen termesztésben maradt az illető) jelezte. Nem véletlen, hogy ma már nehéz igazságot tenni, mi is az „eredeti” Kecseksöcsű, hiszen egyszerűséget, általánost kereső nevezékta-nunk hajlik a hasonló tulajdonságú (hosszúkás, nagy bogyójú) egyedek egy kalap alá vételére. Egy tőlünk távol eső származás is egységesíthető karakter: „Burgundik”. A Furmint hasonneveit, vagyis vidékenkénti titulását pedig bekezdéseken át sorolhatnám (Somszőlő, Zapner, Mosler stb.). Javasolom, ne is próbáljunk mélyebben elmerülni a régi fajtanevek

világában, arra több lapszám terjedelme sem volna elegendő. Bár ínycsiklandóan humoros lenne fel-éleszteni a Fosóka vagy éppen a Rohadó nevű régi fajtáink nimbuszát.

A tudatosabb, előre elgondolt névadás a mesterséges hibridek megszületésével nyert nagyobb teret. Nemesítőink eleinte tulajdonnevekhez (Cegléd szépe) vagy sokat ígérő fantázianevekhez (Szőlőskertek királynője muskotály) ragaszkodtak. A Csaba gyöngye név már a hibrid történetéről is felcsillant valamit, hiszen nem a férfinévre, vagyis a lányom szerelmére, Csabira utal... (Tehát összességében nem azonosíthatom a gyermekemet, „Csaba gyöngyét” a legkorábbi fajtánkkal.) A tulajdonnév ez esetben csak azt mutatja, hogy a magoncot *Stark Adolf*, egy békécsabai vaskereskedő vitte sikerre. Szívmelegítő, mikor a nemesítők számukra kedves emberekről neveznek el fajtákat (Mathiász Jánosné muskotály, Kozma Pálné muskotály). Kocsis Pál idején számos történelmi személy érdemelt saját fajtát, a személynevek között azonban – a sors különös fintoraként – éppen egy kisfiú maradt a szőlészetben az egyik legmaradandóbb sikertörténet (Irsai Olivér).

A II. világháború után indult nemesítói hullámban már több kutatási, oktatási műhely is szerepet kapott. A keresztezések céljai is kiszélesedtek. A névadásban mindenki külön elveket vall máig is. Van, aki egy jól bevált kezdőbetűhöz ragaszkodik (Zenit, Zengő, Zefír, Zervin). Mások mélyebb információátadására is törekednek. Sejthetünk szőlőpárokat is a hibridekből, mint például a Kövidinka és Szürkebarát

utolsó betűit, gyermekük, a Karát nevéből. Megtudhatjuk a Cserszegi fűszeres születési helyét és ízvilágát is jelzéséből. De a Generosa bogyószíne, íze és termőképessége sem lehet kérdéses nevének láttán. Az újabb irányzatok már nem javasolják a földrajzi nevek fajtanevébe illesztését, hiszen az megzavarhatja

Kismis moldavszkij

a fogyasztókat (Kunsági Cserszegi?). A felesleges jelzéseket is érdemes kerülnünk. Ez a régebbi fajtáknál is követendő elv, hogy szint vagy egyéb tulajdonságot jelző szócskát csak akkor illesszünk a varietász nevébe, ha nélküle az összetéveszthető lenne.

A túl beszédes nevek is előzetes várakozást ültethetnek a fogyasztó fejébe, így egyes javaslatok ezt sem tanácsolják. Véleményem szerint azonban nem árt az ilyen burkolt tájékoztatás. Jó tudni, hogy a „Kismis”, „beszemena” vagy éppen „seedless” fajtákkal magnélkülségre, a muskotályokkal íz-, zamatgazdagságra teszünk szert. Talán nem árt, ha tudjuk mihez kötni az érés vagy a fogyaszthatóság idejét sem (Augusztusi vagy Téli muskotály). A keresztnevek használata politikailag korrekt megoldás, még ha az Attilát leszámítva kicsit szexista is. Ez utóbbi ugyanis kevés maskulin csemegeszőlő-fajtáink egyike.

A nemesítés hosszú távon megtérülő tevékenység. A találó névadás még nehezítheti is dolgunkat:

Sarolta

ne túl skatulyázó, ne túl semmitmondó... De vég-eredményben kijelenthetjük, sok minden itt is a szerencsén dől el. Sikeres fajtáknál együtt tudunk élni a kevésbé frappáns névvel is. A Cserszegi fűszeres is szép sikereket aratott kiejthetetlen nevüként (The Unpronounceable)... de ennek az ellentéte is igaz. A Karát például ötletes és találó neve, számtalan jó tulajdonsága ellenére sem tudott igazán a csúcsra jutni.

Flóra

Böngésgessék hát bátran a fajtaneveket – hoz-
zám hasonlóan. Próbálják értelmezni, „ízlelgetni” azokat... Ki tudja, mire viszik a tanulmányozott hibridek. Egyetlen kéréssem maradt csupán: írjuk nagy kezdőbetűvel a szőlőfajta-neveket. Köszönöm.